

150-årsdagen for anordningen af 29. marts 1814, 1964. Hertil kommer et stort antal rent genealogiske arbejder.

Derimod er der ikke skrevet meget om de herværende jøders interne kultur og deres betydning for det danske samfund i kulturel og økonomisk henseende. For så vidt angår den interne kultur må dog nævnes det aktuelle øjebliksbillede: Jacques Blum: *Dansk og/eller Jøde?*, 1972, der imidlertid rejser flere principielle og metodiske problemer, som kun er løst i begrænset omfang.

Der er altså endnu mange uløste historiske opgaver inden for dette felt, og ikke mindst af den grund er det af almen historisk interesse, at der nu er dannet *Selskabet for dansk jødisk Historie*, der har til formål at løse sådanne opgaver. Selskabets første udgivelse, som her skal gøres til genstand for nogle bemærkninger, kan imidlertid ikke siges hverken i omfang eller indhold at adskille sig væsentligt fra den tidligere litteratur på området.

Per Katz: »Jøderne i Danmark i det 17. århundrede« er en specialeopgave i historie til Københavns Universitet. Bogen fylder i tryksider nogenlunde det samme som Michael Hartvigs afsnit om den samme periode i den foran nævnte bog. Nogen større forskel mellem behandlingen af de samme emner i de to bøger er der imidlertid ikke. Katz bygger dog sin fremstilling på et mere righoldigt kildemateriale end Hartvig, og dette gælder især de utrykte kilder, hvortil der udtrykkeligt henvises. Det er arbejdet med disse kilder, der giver arbejdet en vis videnskabelig værdi. Indholdsmæssigt indeholder bogen nogle forsøg på at antyde den jødiske befolkningsgruppes økonomiske betydning og i forbindelse hermed nogle antydninger af, hvordan regeringens politik over for jøderne hænger sammen med de økonomiske strømninger.

Bortset fra nogle enkelte vurderende betragtninger om tidligere arbejder af apologetisk karakter finder man praktisk taget ingen kildekritik i bogen. Karakteristisk i denne henseende er den ukritiske anvendelse af provst Balslevs fremstilling fra 1932 af de danske jøders historie. Balslevs bog er så fuld af direkte fejl, at det selv i en kortfattet fremstilling er uforsvarligt uden videre at henvise til denne bog.

Hvad vi mangler inden for dette emneområde er først og fremmest en skildring af den jødiske befolkningsgruppe som en subkultur i historisk perspektiv og en demografisk-økonomisk beskrivelse af befolkningsgruppen og dens forhold til det øvrige danske samfund. Der er altså opgaver nok for det nydannede historiske selskab.

Poul Meyer

Alfred Jeppesen: *Kongens kolonister. De franske reformerte i Fredericia.* (Thaning og Appel, 1982). 149 s.

Bogen behandler den lille koloni af franske reformerte, der på kongelig foranledning kom til byen i 1720'erne. Hovedparten af de franske tilvandrere skulle dyrke tobak. Forfatteren behandler kolonisternes første vanskeligheder i byen, menighedens udvikling følges op til vore dage, ligesom mindretalsgruppens hele sociale liv og daglige arbejde belyses. Grundloven i 1849 ophævede menighedens særlige privilegier. Gradvis blev familierne stadig mere integreret i det danske samfund, og i dag er vel nok alene de mange fremmede navne i telefonbogen fra Fredericia et vidnesbyrd om indvandringen i 1720'erne.

Desværre lider bogen af mangelen på kildehenvisninger. Der er blot en enkelt side med litteraturhenvisninger. Det betyder, at det er vanskeligt at

fastslå, hvor selvstændig bogen er, for der har naturligvis tidligere været skrevet om kolonierne i Fredericia. Påfaldende er det desværre, at der ikke forsøges på at drage sammenligninger med den nærliggende by, Christiansfeld. Den blev til i 1770'erne og fik en særlig status med specielle privilegier, ligesom tobaksfabrikation også blev taget op. Forretningskontakt var der også til Fredericia, hvorfra der bl.a. blev indkøbt tobak. Forskelle og ligheder samt betydningen af de to samfunds særlige økonomiske, sociale og religiøse liv – og ikke mindst kontakten til det omgivende samfund, er nærliggende spørgsmål, der engang burde behandles.

Henrik Fode

Peter Uffe Meier: *Omkring de fire species. Dansk merkantilistisk stabel- og navigationspolitik i 1720'erne.* (Publikation nr. 17 fra Institut for økonomisk historie. Akademisk Forlag, 1981). 176 s., 79,30 kr.

Som et led i den danske regerings merkantilistiske politik i årene efter Store nordiske Krig fik København ved forordningen af 1. juni 1726 tildelt oplagsfrihed på de såkaldte fire species vin, brændevin, salt og tobak. I praksis kom forordningen til at virke som et handelsmonopol. Til glæde for de københavnske købmænd blev importen og handelen med de pågældende varer centreret i hovedstaden på provinsens bekostning. Da forordningen om de fire species imidlertid ikke havde været til »... den forønskede nytte, men derimod hindrer de andre stæders indvånere deres handel og næring ...«, blev den igen ophævet af regeringen den 30. december 1730.

Lige siden Holbergs og Andreas Højers dage har talrige historikere ta-

get stilling for og imod det københavnske monopol på de fire species 1726-30, uden at forordningen dog nogensinde har været genstand for en større selvstændig undersøgelse. Det er derfor glædeligt, at Peter Uffe Meier har taget opgaven op og i sin bog, der er frugten af en specialeafhandling ved Københavns Universitet, har underkastet forordningen om de fire species en nærmere analyse.

Tyngdepunktet i bogen er med forfatterens egne ord (s. 20) lagt på »at undersøge de implicerede parters motiver og overvejelser – ikke på at give en konkret beskrivelse af Danmarks /Københavns handel med de fire species før, under og efter forordningen«. Med dette som udgangspunkt analyserer forfatteren hovedsagelig på grundlag af Rentekammerets arkiv de implicerede parters motiver og overvejelser i årene op til forordningens udstedelse, og den lovgivning der fulgte i dens kølvand. Denne del af undersøgelsen er gennemført med stor grundighed og giver et godt indblik i de overvejelser, der gjorde sig gældende inden for regeringen og ikke mindst de københavnske storkøbmænds indflydelse på den førte politik.

Forfatterens ovenfor nævnte udgangspunkt virker imidlertid som en stærk begrænsning på vurderingen af forordningen og dens betydning. Det forekommer således helt nødvendigt at sætte debatten om de fire species og regeringens overvejelser i relief og se dem i forhold til de rent faktiske økonomiske forhold i Danmark før, under og efter forordningen. I praksis har forfatteren da heller ikke holdt sig helt så rigoristisk til sin noget snævre formålsbeskrivelse. Læseren bliver i bogen indviet i de problemer der knyttede sig til regeringens nationale og fiskale hensyn, forsynings- og afsætningsforholdene, smugleriet og spillet